

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ВИМІРІ ПОКАЗНИКІВ УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНИХ РЕЙТИНГАХ

© 2019 ШЕМАЄВА Л. М.

УДК 334.012.4: 338.24: 330.322.16

JEL Classification: L32

Шемаєва Л. М.

Розвиток державно-приватного партнерства у вимірі показників України у глобальних рейтингах

У статті наведено аналіз чинників, що впливають на розвиток державно-приватного партнерства (ДПП) в Україні. З огляду на те, що однією із основних цілей ДПП є залучення капітальних інвестицій для будівництва та модернізації об'єктів інфраструктури, доведено, що оцінки країни у міжнародних рейтингах мають важливе значення для розбудови відносин із потенційними інвесторами, стратегічними партнерами та впливають на розвиток системоутворюючих ланок механізмів ДПП. Запропоновано структурувати показники глобальних рейтингів, об'єднавши за тематичними блоками, а саме: економічний (*Doing Business, Global Competitiveness Index, Index of Economic Freedom, Legatum Prosperity Index*); корупційності системи (*Corruption Perception Index, The Open Budget Survey, Global Open Data Index*); індикатори державного управління (*Worldwide Governance Indicators*). В результаті аналізу визначено, що показники країни у глобальних рейтингах доцільно розглядати одночасно як індикатори потреби у ДПП та виявлення бар'єрів розвитку партнерства держави і бізнесу. Запропоновано удосконалення Концепції розвитку ДПП в Україні, підкреслено необхідність урахування Індексу готовності країни до ДПП, що має базуватися на комплексній оцінці впливу чинників політичного, економічного, інституційно-правового, соціального й інноваційно-технологічного характеру. У цьому контексті аналіз глобальних рейтингів країни доцільно використовувати представниками органів державної влади, бізнесу, інститутів громадянського суспільства при формуванні державної політики з розвитку ДПП.

Ключові слова: державно-приватне партнерство (ДПП), глобальні рейтинги, індекси розвитку держави, чинники макросередовища, концепція розвитку ДПП.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-2-81-88>

Табл.: 2. Бібл.: 23.

Шемаєва Лариса Миколаївна – кандидат економічних наук, викладач кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: loraafanasieva@gmail.comResearcher ID: <http://www.researcherid.com/A-9167-2018>

УДК 334.012.4: 338.24: 330.322.16

JEL Classification: L32

UDC 334.012.4: 338.24: 330.322.16

JEL Classification: L32

Шемаєва Л. М. Развитие государственно-частного партнерства в контексте показателей Украины в глобальных рейтингах

В статье представлен анализ факторов, оказывающих влияние на развитие государственно-частного партнерства (ГЧП) в Украине. Учитывая, что одной из основных целей ГЧП является привлечение капитальных инвестиций для строительства и модернизации объектов инфраструктуры, доказано, что оценки страны в международных рейтингах имеют важное значение для развития отношений с потенциальными инвесторами, стратегическими партнерами, а также влияют на развитие системообразующих звеньев механизмов ГЧП. Предложено структурировать показатели глобальных рейтингов, объединив согласно тематическим блокам, а именно: экономический (*Doing Business, Global Competitiveness Index, Index of Economic Freedom, Legatum Prosperity Index*); коррумпированности системы (*Corruption Perception Index, The Open Budget Survey, Global Open Data Index*); индикаторы государственного управления (*Worldwide Governance Indicators*). В результате анализа определено, что показатели государства в глобальных рейтингах целесообразно рассматривать одновременно как индикаторы потребности в ГЧП и выявления барьеров развития партнерства государства и бизнеса. Предложено усовершенствование Концепции развития ГЧП в Украине, подчеркнута необходимость учета Индекса готовности страны к ГЧП, базирующегося на комплексной оценке влияния факторов политического, экономического, институционально-правового, социального и инновационно-технологического характера. В данном контексте результаты анализа глобальных рейтингов государства целесообразно использовать

Shemayeva L. M. Development of Public-Private Partnership in the Context of Indicators of Ukraine in the Global Rankings

The article presents an analysis of factors which affect the development of public-private partnership (PPP) in Ukraine. Considering that one of the main goals of PPP is to attract capital investments for the construction and modernization of infrastructure facilities, it is proved that the country's positions in international rankings are important for developing relations with potential investors, strategic partners and also affect the development of the backbone links of PPP mechanisms. It is proposed to structure the indicators of global rankings by combining them into thematic blocks, namely: economic one (*Doing Business, Global Competitiveness Index, Index of Economic Freedom, Legatum Prosperity Index*); degree of corruption of the system (*Corruption Perception Index, The Open Budget Survey, Global Open Data Index*); governance indicators (*Worldwide Governance Indicators*). In the course of the analysis, it is determined that the country's positions in global rankings should be considered simultaneously as indicators of the need for PPP and identification of obstacles in the development of partner relationship between the state and business. It is proposed to improve the Concept of PPP Development in Ukraine the focus being made on the need for taking into account the country's PPP-Readiness Index, based on a comprehensive assessment of the influence of factors of a political, economic, institutional, legal, social, and innovative and technological character. In this context, it is advisable to use the results of the analysis of the country's positions in global rankings by representatives of government bodies, business, civil society institutions when formulating the national policy on PPP development.

представителями органов государственной власти, бизнеса, институтов гражданского общества при формировании государственной политики развития ГЧП.

Ключевые слова: государственно-частное партнерство (ГЧП), глобальные рейтинги, индексы развития государства, факторы макро-среды, концепция развития ГЧП.

Табл.: 2. **Библ.:** 23.

Шемаева Лариса Николаевна – кандидат экономических наук, преподаватель кафедры международного бизнеса и экономического анализа, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеца (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: loraafanasieva@gmail.com

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/A-9167-2018>

Keywords: public-private partnership (PPP), global rankings, indices reflecting a country's development level, macroenvironment factors, PPP development concept.

Tabl.: 2. **Bibl.:** 23.

Shemayeva Larysa M. – Candidate of Sciences (Economics), Lecturer of the Department of International Business and Economic Analysis, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: loraafanasieva@gmail.com

Researcher ID: <http://www.researcherid.com/A-9167-2018>

Постановка проблеми. Потреба у розвитку національної економіки на партнерських засадах держави та бізнесу вимагає ґрунтовного вивчення економічних, правових та організаційних передумов реалізації державної політики з розвитку державно-приватного партнерства (далі – ДПП) в Україні. Це дозволить вчасно виявити загрози розвитку ДПП, недоліки сформованої екосистеми та сприятиме комплексному розвитку взаємодії держави і бізнесу.

Відсутність досвіду у реалізації масштабних інфраструктурних проектів ДПП в Україні обумовлена низкою причин, серед яких можна виділити такі: недосконалість нормативно-правової бази; відсутність спеціальних знань у державних службовців для роботи над подібними проектами; упереджене ставлення до інституту ДПП через неготовність партнерів здійснювати тривалий підготовчий процес проекту, адже існує велика вірогідність появи додаткових ризиків і витрачання грошей. До чинників макросередовища, що гальмують розвиток партнерства держави і бізнесу, слід віднести невизначеність і мінливість середовища, невідрегульованість «правил гри» на партнерських засадах, спричинених відсутністю стійкої кон'юнктури ринку, зокрема, фінансових ринків і прозорої фінансової системи; нездатність державного сектора забезпечити належну підтримку проекту ДПП, зокрема, приватному інвестору надати державні гарантії щодо мінімізації комерційних ризиків.

Спираючись на міжнародний досвід, варто зазначити, що впровадження практики ДПП потребує створення певних умов, за яких приватний сектор виявлятиме готовність долучатися до національних проектів, а держава буде впевнена в ефективності такого співробітництва. Дослідження чинників, що впливають на поширення практики застосування механізмів ДПП в Україні, дозволить визначити низку питань, що виступають «перешкодами» розвитку ДПП і потребують системного опрацювання на рівні органів центральної влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виникнення актуальної практичної проблеми розвитку ДПП в умовах нестабільного середовища обумовило появу великої кількості досліджень щодо вивчення економічних, правових та організаційних передумов. Проблемама впровадження механізмів ДПП, а також чинникам, що впливають на активність реалізації такого партнерства приділяли увагу такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Ф. Баррера-Осоріо,

О. Бойко, Дж. Бйоркман, В. Варнавський, В. Геєць, Л. Гриценко, Ю. Гуєквета, І. Запатріна, Е. Йеху, О. Маслюківська, Г. Патрінос, В. Пильтій, А. Раман, Дж. Рухашіанкіко, М. Сохаіл Кхан, В. Тищенко, Є. Черевиков та інші [1–14].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Не зважаючи на значну кількість досліджень щодо розбудови екосистеми ДПП і створення належних умов його реалізації, наведений у науковому середовищі аналіз не є системним. Зазвичай автори досліджень приділяють увагу виключно економічним чинникам, що впливають на потенційних інвесторів і реалізацію проектів ДПП, або використовують методи експертних оцінок та PEST-аналізу для виявлення дії більш широкого кола чинників макросередовища. Вплив показників України у глобальних рейтингах як чинників, що можуть пришвидшувати або гальмувати розвиток ДПП, досі не розглядався. З огляду на обраний Україною вектор інтеграції в європейській простір такий аналіз набуває ще більшої актуальності.

Метою статті є дослідження показників України у глобальних рейтингах як чинників, що впливають на розвиток ДПП.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи ДПП як ефективний інструмент інвестиційної підтримки реалізації державних програм соціально-економічного розвитку країни, доцільно підкреслити, що суттєвий вплив на становлення інституту партнерства держави та бізнесу має міжнародний рейтинг країни, складений на основі низки індексів. Міжнародний рейтинг країни виступає показником того, як світова спільнота та стратегічні міжнародні партнери сприймають країну, що є важливим у контексті залучення іноземних інвестицій.

Аналізуючи позиції України на міжнародній арені, звернемося до світових рейтингів країн, в основу яких покладено індекси, що оцінюють конкурентоспроможність національних економік у системі світового господарства, бізнес-клімат, рівень економічної свободи, якість і ефективність державного управління, ступінь глобалізації економіки, рівень розвитку людського потенціалу, потенціал зовнішніх запозичень, рівень корумпованості суспільства тощо.

Незважаючи на незначне покращення за деякими показниками, що відбулося за останні декілька років, рейтинги України суттєво не змінилися, що робить рівень конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку не-

високим. Це, своєю чергою, також пояснює відсутність досвіду у реалізації ДПП проектів, а також низку складнощів, що виникають на шляху становлення та розвитку ДПП в Україні. Розглянемо більш детально деякі з найбільш відомих міжнародних рейтингів.

Зауважимо, що методологія всіх рейтингів суттєво відрізняється і може по-різному оцінювати певні особливості процесів, що відбуваються у країні. В дослідженні пропонується структурувати рейтинги, об'єднавши за тематичними блоками, а саме: економічний (Doing Business, Global Competitiveness Index, Index of Economic Freedom, Legatum Prosperity Index); корумпованості системи (Corruption Perception Index, The Open Budget Survey, Global Open Data Index); а також індикатори державного управління (Worldwide Governance Indicators).

Аналіз показників, що відображають економічні позиції України, вказує як на позитивні для країни зрушення, так і на наявність «вузьких місць». Розглянемо рейтинг Doing Business – рейтинг групи Світового Банку, який вимірює легкість ведення бізнесу на основі 11 індикаторів. Дослідження Doing Business не тільки вказує на проблеми, які перешкоджають розвитку підприємництва, а й визначають їх причини і містять рекомендації щодо проведення необхідних реформ.

За даними рейтингу Doing Business – 2016, Україна піднялася на 3 пункти – до 80-го з 83-го. У 2018 році посіла 76 місце із 190 країн. Аналітики Світового Банку зазначають, що покращення результату досягнуто за рахунок зменшення ставки єдиного соціального взносу, спрощення отримання дозволів на будівництво та покращення захисту прав міноритарних акціонерів [15]. Фахівці Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України наголошують, що за

індикатором «Отримання дозволу на будівництво» Україна піднялася на 105 позицій – зі 140-ї на 35-ту позицію, що суттєво вплинуло на загальний рейтинг країни у контексті збільшення притоку іноземних інвестицій. Зазначимо, що, за підрахунками експертів, один пункт у рейтингу – це можливість додатково залучити близько 600 млн дол. інвестицій до економіки країни [15].

Така тенденція показника рейтингу легкості ведення бізнесу та його основних індикаторів, безумовно, має незначний, але позитивний вплив на розвиток партнерської взаємодії держави і бізнесу, зокрема покращення ситуації з питань отримання дозволу на будівництво, що є важливим при врегулюванні земельних питань у проектах ДПП за такими формами, як DBFO, BOT, BTO, BOO, BOOT, BLT.

Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) – рейтинг Світового економічного форуму (World Economic Forum), який оцінює інституції, практики та фактори, що визначають рівень продуктивності країни. За даними Звіту із глобальної конкурентоспроможності 2017–2018 рр., Україна піднялася на 4 позиції порівняно із попереднім показником (85 місце), посівши 81 місце із 137 країн [16]. Проте рейтинг України для іноземних інвесторів залишається непривабливим з огляду на дію низки чинників. Фахівці Світового економічного форуму у дослідженні Executive Opinion Survey 2017 визначили найбільш проблемні чинники для ведення бізнесу, проранжувавши їх за ступенем впливу (табл. 1) [16].

Якщо розглядати Індекс глобальної конкурентоспроможності більш детально, а саме деякі із пулів, що його формують, зокрема: пул № 1 – «Ефективність інституцій» (118 місце), пул № 3 – «Макроекономічне середовище» (121 місце), пул № 8 – «Розвиток фінансового ринку» (120 місце), можна зробити висновок, що умови для реалі-

Таблиця 1

Чинники найбільш негативного впливу на ведення бізнесу в Україні (2017 р.)

№	Чинники	Рейтинг чинників за експертною оцінкою фахівців WEF
1	Інфляція	16,3
2	Корупція	13,9
3	Політична нестабільність	12,1
4	Податкові ставки	9,7
5	Податкове регулювання	9,4
6	Нестабільність уряду / перевороти	8,9
7	Доступ до фінансування	7,0
8	Неефективність державних інституцій спричинена бюрократичними процесами	6,9
9	Валютне регулювання	4,3
10	Недостатньо освічена робоча сила	2,5
11	Низький рівень робочої етики державних службовців	1,9
12	Недостатній потенціал для інновацій	1,8
13	Обмежувальна політика у трудовому законодавстві	1,7
14	Недостатній рівень забезпечення інфраструктурою	1,4
15	Злочинність та крадіжки	1,2
16	Погане здоров'я суспільства	1,0

зації масштабних проектів ДПП в Україні поки залишаються несприятливими. Про це свідчать низькі оцінки таких важливих складових пулу № 1, як ефективність державних витрат (113), рівень захисту інвесторів (66), ефективність нормативно-правової бази при вирішенні суперечок (116); пулу № 3: інфляція (129), кредитний рейтинг країни (123), державний борг (112), валові національні заощадження (88), баланс державного бюджету (53); пулу № 8: надійність банків (135), легкість доступу до кредитів (103) [16].

Окрему увагу у Звіті індексу глобальної конкурентоспроможності надано інфраструктурній галузі, що виділена в окремий пул, який також впливає безпосередньо на рейтинг країни. Складові інфраструктурного пулу України показують невисокі оцінки, зокрема, якість загальної інфраструктури має негативний тренд, діставшись у 2018 році 88-ї позиції. Найгірші показники має якість автошляхів (130), далі – якість портової інфраструктури (93), потім – якість інфраструктури повітряного транспорту (92), якість постачання електроенергії (85) тощо [16]. Кращі результати показала оцінка якості залізничної інфраструктури, зайнявши 37-ме місце [16]. Результати аналізу показників цього пулу ще раз підкреслюють гостру необхідність у модернізації та розвитку інфраструктурної галузі, що в умовах фінансово-економічної кризи неможливо реалізувати державі самостійно, без залучення бізнесу на партнерських засадах.

Підтвердженням цього є рекомендації, подані у Звіті із глобальної конкурентоспроможності щодо розвитку співпраці між державою та бізнесом. Зокрема, фахівці WEF наголошують на тому, що: «...індекс глобальної конкурентоспроможності може слугувати каталізатором такої співпраці, допомігши встановити порядок денний, об'єднавши учасників навколо загальних цілей, що сприятиме структурованому діалогу, а саме змінить характер взаємодії між приватним і державним секторами, зосереджуючи їх на довгострокових цілях, а не на лобюванні короткострокових і галузевих вигід» [16]. Фахівці зазначають, що довгостроковий фокус має на меті привернути увагу до елементів простору економічної політики, де кожен перемагає, а не коли хтось виграє, а інші втрачають (як, наприклад, захист тарифів) [16]. У Звіті також порушується питання щодо незалежного використання показників Індексу приватним сектором, щоб забезпечити відповідальність уряду, оцінити ефективність і стимулювати необхідні реформи. Деякі пули Індексу мають природного лідера у складі уряду, наприклад міністра інфраструктури, який відповідає за будівництво й експлуатацію об'єктів інфраструктури, тому Індекс може використовуватися для стимулювання дій та на етапі визначення пріоритетів галузі.

Наступний міжнародний показник, що пропонується розглянути – Індекс економічної свободи (Index of Economic Freedom) – рейтинг the Heritage Foundation та the Wall Street Journal стосовно економічних свобод. Цей Індекс розраховується на підставі 12 показників, згрупованих у чотири широкі категорії, або базиси економічної свободи: i) верховенство права (захист прав власності, ефективність судової системи, урядова сумлінність); ii) обмеження уряду (податковий тягар, державні витрати, фіскальне здоров'я); iii) регуляторна ефективність (свобода бізнесу, свобода ринку праці, монетарна свобода); iv) відкритість ринків

(свобода торгівлі, свобода інвестицій, фінансова свобода) [17].

У 2018 році Україна зайняла 150-ту позицію у рейтингу із 180. Індекс України було оцінено в 51,9 бала із 100 можливих (чим вищий бал, тим вищий ступінь свободи в країні), що відповідає статусу «переважно невільна» країна за станом економічної свободи. Україна оцінена останньою серед 44 країн Європи, а її бал нижчий середніх регіонального та світового показників. Водночас за минулий рік Індекс економічної свободи України виріс на 3,8 пункту, що відбулося завдяки позитивним змінам у 8 з 12 показників. Три показники України оцінені гірше, ніж минулого року – право власності, урядова сумлінність і свобода торгівлі.

Значний негативний вплив на країну має наявність конфлікту між РФ і Україною, що продовжує заважати торгівлі й інвестиційним потокам. Державна відкритість до іноземних інвестицій знаходиться на рівні нижче середнього. Показник фінансової свободи залишився на торішньому рівні.

Натомість, порівняно з минулими показниками, фахівцями відмічаються істотні позитивні зміни в оцінці монетарної свободи та свободи інвестування, що є позитивним у контексті розвитку ДПП. Проте наголошується на необхідності боротьби з корупцією, розвитку ринків капіталу, приватизації державних підприємств і вдосконаленні законодавчої бази і верховенства права, що є драйверами економічного зростання [17].

Важливим міжнародним показником, що досліджує економічні процеси та визначає місце країни у глобальному рейтингу, є Індекс процвітання країни (Legatum Prosperity Index). Цей показник включає у себе такі фактори: якість економіки, бізнес-середовище, управління, освіта, здоров'я, безпека, особисті свободи, соціальний капітал, довкілля.

Україна у 2017 році зайняла 112 місце із 149 країн. У загальному рейтингу показника процвітання Україна впала на 5 позицій порівняно з попереднім роком – з 107 до 112. Зазначимо, що Індекс процвітання почали розраховувати з 2006 року, за цей час Україна спустилася вниз за рейтингом на 17 позицій (табл. 2).

Аналіз динаміки показників України за рейтингом Індексу процвітання країн за 2007–2017 роки показав, що найнижчі оцінки у 2017 році отримали три напрями, які впливають на загальний рівень процвітання країни, це – безпека (135), здоров'я (135) та управління (130).

Оцінюючи якість управління, експерти досліджують діяльність країни за такими параметрами: ефективність управління, демократія та участь у політичному житті, верховенство права. Зазначені параметри є важливими також при побудові інституційного механізму партнерської взаємодії між державою та приватним партнером. Безумовно, політична воля на розвиток ДПП в Україні є запорукою побудови дієвого механізму співпраці двох секторів, але критичні точки Індексу процвітання вимагають значного покращення для забезпечення поступового розвитку ДПП у країні [18].

Таким чином, аналіз економічного блоку міжнародних рейтингів, що включає показник легкості ведення бізнесу, індекс глобальної конкурентоспроможності, індекс економічної свободи та індекс процвітання країни, показав, що, незважаючи на деякі зрушення у позитивному

Динаміка показників України за рейтингом Індексу процвітання країн, 2007–2017 рр. [18]

Роки рейтингів	Місце країни у загальному рейтингу	Складові Індексу процвітання країн								
		Економіка	Бізнес-середовище	Управління	Освіта	Здоров'я	Безпека	Особисті свободи	Соціальний капітал	Довкілля
2017 рік	112	84	102	130	48	135	135	95	115	108
2016 рік	107	88	97	128	45	111	134	93	135	112
2015 рік	107	88	97	128	45	111	132	91	135	112
2014 рік	102	77	101	124	39	110	118	86	128	110
2013 рік	97	77	106	127	45	111	69	89	137	115
2012 рік	97	87	97	119	43	110	86	90	125	117
2011 рік	100	76	99	129	45	121	80	90	118	119
2010 рік	103	76	96	117	51	129	76	92	115	120
2009 рік	104	75	120	122	60	113	83	81	144	119
2008 рік	95	73	113	115	49	103	82	82	141	119
2007 рік	95	67	108	113	47	98	103	76	141	129

напряму, позиції України на міжнародній арені залишаються низькими та непривабливими для побудови відносин зі стратегічно важливими партнерами. Значної уваги потребують рівень економічного процвітання, управління, захист прав власності, рівень корупції, питання стосовно державних видатків, інвестиційних і фінансових свобод. Вкрай необхідною є робота над питаннями щодо розвитку інституційного середовища, покращення якості державних інституцій, забезпечення політичної стабільності. Результати України у міжнародних рейтингах збігаються з висновками багатьох аналітиків, що економічні реформи в країні відбуваються повільно. Розглянута сукупність економічних чинників, безперечно, має значний вплив на процес розвитку ДПП в Україні.

У контексті необхідності розвитку ДПП та з метою забезпечення гармонійного поєднання інтересів держави і бізнесу на партнерських засадах, представників бізнесу, державної влади, центральної і місцевого самоврядування, доцільним є ґрунтовне вивчення показників та оцінок країни у міжнародних рейтингах з економіки, що впливають на розвиток ДПП, встановлення діалогу з проблемних питань та спільне визначення пріоритетів розвитку.

Проаналізувавши індекси, що вказують на рейтинг України у глобальному вимірі з питань економічного стану, розглянемо не менш важливий блок для розвитку ДПП – рейтинг з оцінки корумпованості системи: Corruption Perception Index, The Open Budget Survey, Global Open Data Index.

Згідно з міжнародним показником Corruption Perceptions Index 2018 (Індекс сприйняття корупції), який щорічно розраховується міжнародною організацією Transparency International, Україна посідає 120 місце з-посеред 180 країн світу [19]. Враховуючи цей факт, одним із ключових напрямів щодо сприяння розвитку ДПП

в Україні слід вважати розробку інструментів, що забезпечать прозорість реалізації таких партнерств і знизять рівень корупції. У міжнародній практиці одним із таких інструментів є залучення інститутів громадянського суспільства до суспільно важливих проектів. Так, Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) підкреслюється необхідність співпраці з громадськими об'єднаннями для виявлення потреб суспільства, забезпечення прозорості під час реалізації проектів [20, с. 7].

The Open Budget Survey – рейтинг організації International Budget Partnership, який незалежно оцінює уряд у контексті надання громадськості інформації щодо бюджету та дозволу громадянам і незалежним наглядом установ брати участь у процесі бюджетування на національному рівні [21]. Індекс оцінює кожну країну від 0 до 100 виходячи із середнього показника відповідей на 109 запитань, які оцінюють загальну доступність бюджетної інформації. Оцінка Індексу у країні відображає своєчасність і повноту публічно доступної інформації про бюджет з восьми ключових бюджетних документів.

Так, Індекс відкритості бюджету України у 2017 році склав 54 бали із 100, що віднесло Україну до категорії країн, що надають обмежену кількість бюджетної інформації. Для порівняння: у 2008 році – 55, у 2010 році – 62, у 2012 році – 54, у 2015 році – 46 балів. Детальний аналіз показників Індексу 2017 року показав такі результати: рівень залучення громадськості в Україні нараховує 30 балів; рівень контролю з боку органів законодавчої влади та вищого органу фінансового контролю та аудиту – 83; рівень контролю з боку органів законодавчої влади – 86; рівень контролю з боку вищого органу фінансового контролю та аудиту – 78; присутність незалежного фінансового інституту – відсутній [21, с. 57].

Як зазначають експерти International Budget Partnership, у низці документів, що знаходяться у відкритому доступі, зокрема національному бюджеті, відсутня основна інформація, що є затребуваною серед громадян, а саме інформація щодо витрат за галузями, виконання бюджету, а також цілей та результатів витрат. Окрім цього, в Україні надається громадськості недостатньо можливостей для участі у бюджетному процесі.

У контексті розвитку ДПП питання надання відкритої достовірної інформації є важливим для забезпечення моніторингу всіх етапів реалізації проекту, а також виконання представниками інститутів громадянського суспільства функції незалежного спостерігача за дотриманням екологічних стандартів, антикорупційних норм і принципів прозорості державного управління. Неможливість відслідкувати витрати за галузями та зробити ґрунтовний аналіз співвідношення обсягів витрат за цілями та результатами унеможливорює дослідження ефективності витрат і виявлення причин невиконання визначених завдань проекту, галузі, регіону тощо.

Наявність відкритої інформації, прозорого процесу бюджетування є запорукою ефективного розподілу ризиків та обов'язків між партнерами ДПП. Так, на етапі планування проекту ДПП доцільно зважати на результати аналізу бюджетної документації з метою визначення вартості потенційних ризиків проекту та вірогідних витрат партнерів, на яких покладено управління тим чи іншим ризиком.

Ще один із вагомих показників з оцінки корумпованості країни – Global Open Data Index – рейтинг міжнародної некомерційної організації Open Knowledge, який забезпечує найбільш повне розуміння глобального стану щодо прозорості та доступу до інформації.

Цей Індекс підтверджує, що становище в Україні не є привабливим для іноземних інвесторів. До 2015 року України не було взагалі в рейтингу Global Open Data Index. З одного боку, 54 місце із 134 країн світу в 2015 році є непоганим стартом, але це складає всього 10 % відкритих даних, за оцінками дослідників організації Open Knowledge. За останніми оцінками Індeksu, а саме даними 2016 року, Україна посіла 31 місце, що за результатами дослідження організації Open Definition склаало 20 % відкритих даних [22].

Звернемо увагу на те, що цей Індекс є показником комплексним і включає низку таких параметрів, як оцінка даних державного бюджету, національних законів, реєстру підприємств, закупівель, законопроектів, національної статистики, адміністративних кордонів, результатів виборів, державних витрат, земельної власності тощо.

Аналіз результатів України за 2015–2016 рр. показав, що у 2016 році Україна почала вести більш прозору політику щодо надання інформації про державний бюджет, але водночас найменший відсоток становить інформація щодо державних витрат, що негативно впливає на розвиток ДПП [22].

З огляду на результати оцінки рівня корумпованості та прозорості системи України, можна зробити висновки, що реформи, які ініціюються урядом, є недостатньо дієвими. Незначні позитивні зрушення, що відбуваються в країні, не призводять до суттєвих змін, про що свідчать

проаналізовані глобальні індекси, а отже, і не сприяють створенню належних умов для розвитку партнерської взаємодії держави та бізнесу.

Ще одним міжнародним рейтингом, що має важливе значення при розвитку ДПП у країні, є показники Світового Банку з державного управління. Якість органів державної влади впливає на процес становлення ДПП, адже саме держава повинна виступати ініціатором залучення приватного сектора до імплементації стратегічно важливих проектів, надавати певні гарантії приватному сектору, забезпечувати компетентними фахівцями у сфері ДПП.

Так, досліджуючи Індикатори державного управління (Worldwide Governance Indicators), сфокусуємо увагу на показнику ефективності органів державного управління (Government Effectiveness), що відображає сприйняття якості державних послуг, якість державної служби та ступінь її незалежності від політичного тиску, якість формування і реалізації політики та довіри до уряду щодо його прихильності слідувати такій політиці.

У 2016 році за цим показником Україна отримала оцінку (-0,58), при тому що згідно з методикою розрахунку оцінка ефективності управління може коливатися від -2,5 (слабка) до 2,5 (сильна). Таким чином Україна посіла 143 місце з 209 країн. Сусідами України у рейтингу стали Уганда, що зайняла 142 місце, та Нігер – 144 місце. Для порівняння: за аналогічним показником Польща займає 56 місце, Словаччина – 50, Венгрія – 65, Румунія – 109, Росія – 117, Молдова – 147, Білорусь – 134 [23].

Це засвідчує гостру необхідність у побудові сучасної системи управління персоналом на державній службі в Україні. Важливим інструментом якісних перетворень може стати боротьба уряду з плінністю кадрів, що дасть змогу державній службі стати більш професійною. Не менш важливим важелем розвитку ДПП в Україні видається робота з представниками органів державної влади щодо підвищення їх обізнаності з питань застосування партнерської взаємодії держави і бізнесу, популяризації партнерської концепції при реалізації суспільно значущих проектів і набуття знань, умінь та навичок із управління проектами ДПП.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Таким чином, результати дослідження вищевикладених глобальних індексів вказують на те, що при розробці державної політики з підтримки ДПП в Україні уряду слід приділити значну увагу забезпеченню політичної стабільності, розвитку інституційного середовища, адже ці сфери виступають рушійними силами побудови ефективного механізму ДПП, а також формування вільної від корупції системи, що сприятиме, своєю чергою, покращенню інвестиційного клімату. Не менш важливим є стимулювання інновацій та покращення макроекономічного середовища, що прямопропорційно впливає на розвиток ДПП у країні.

На підставі проведеного аналізу із використанням значень міжнародних індексів за такими блоками, як економічний, корумпованості системи, якості державного управління, визначено, що глобальні рейтинги доцільно використовувати представниками органів державної влади, бізнесу, ІГС для оцінки стану системоутворюючих ланок механізмів ДПП, що забезпечить вчасне виявлення

бар'єрів розвитку ДПП у країні. Аналіз широкого спектра індикаторів, що формують кінцевий індекс рейтингу країни у тій чи іншій сфері, показав, що ці показники можна розглядати як індикатори потреби у ДПП.

Спираючись на результати дослідження, рекомендовано удосконалення та приведення до дії Концепції розвитку ДПП, що сьогодні носить формальний характер; створення Стратегії розвитку ДПП, яка б стала дорожньою картою дій, що включає рекомендації на коротко-, середньо- та довгострокову перспективи, базується на Концепції розвитку ДПП та орієнтована на стейкхолдерів проектів ДПП. Щодо пропонуваного удосконалення Концепції розвитку ДПП доцільним видається систематизувати в цьому документі концептуальні засади розвитку ДПП в Україні та визначити пріоритети за галузями з обов'язковим обґрунтуванням, з огляду на економічний стан країни та чинники макросередовища, що впливають на розвиток ДПП, а також результати розрахунку Індексу готовності країни до ДПП, ґрунтуючись на методиці ЄБРР (Еріка Берглофа), що вказує на загрози, які кожного року можуть змінюватися під впливом чинників політичного, економічного, інституційно-правового, соціального й інноваційно-технологічного характеру.

У подальших дослідженнях доцільним є вивчення впливу чинників суспільного розвитку на рівень затребуваності використання механізмів ДПП, а також аналіз впливу стану освітньо-інноваційної складової на розвиток партнерської взаємодії держави і бізнесу. Серед індексів, що відображають рівень суспільного розвитку в країні, слід розглянути такі як: Social Progress Index, Global Peace Index, The Good Country Index. Серед ключових глобальних показників, що характеризують рівень освіти й інновацій, рекомендовано проаналізувати Global Innovation Index, Human Development Index, KOF Index of Globalization.

ЛІТЕРАТУРА

1. Patrinos H., Barrera-Osorio F. and Guáqueta J. The Role and Impact of Public-Private Partnerships in Education The World Bank, Washington, DC, 2009. 116 p.
2. Бойко О. Державно-приватне партнерство: світовий досвід та перспективи реалізації в Україні. *Юридична газета*. 2013. № 22. С. 42–43.
3. Raman A.V., Bjorkman J. W. Public Private Partnership in Health Care in India: Lessons for Developing Countries. Routledge, London, 2009. URL: <http://south.du.ac.in/fms/idpad/idpad.html>
4. Геєць В. Бар'єри на пути развития промышленности на инновационной основе и возможности их преодоления. *Економіка України*. 2015. № 1. С. 4–25.
5. Геєць В. М. та ін. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку : монографія. Київ : Фенікс, 2003. 1006 с.
6. Гриценко Л. Л. Взаємодія держави і бізнесу в контексті реалізації державної інвестиційної політики : монографія. Суми : Університет. кн., 2012. 327 с.
7. Запатрина И. В. Гармонизация подходов к развитию публично-частного партнерства в странах СНГ. URL: http://invest32.ru/files/documents/Documents_ASIP/sng.pdf
8. Hammami M., Rughshyankiko J., Yehoue E. Determinants of Public-Private Partnerships in Infrastructure // IMF Working Paper / IMF Institute. April 2006. 39 p.

9. Sohail K. M., Maslyukivska O. Tools for Pro Poor PPP UNDP Public Private Partnerships for the Urban Environment Programme (PPPUE), Capacity Development Group, Bureau for Development Policy United Nations Development Programme (UNDP). NY, 2004. URL: <http://www.margraf-publishers.com/UNDP/PPPUE>

10. Пильтай О. В. Державний сектор економіки: теорія, методологія, управління розвитком : монографія. Київ : КНТЕУ, 2010. 392 с.

11. Robertson S. L. and Verger A. Governing Education Through Public Private Partnerships, published by the Centre for Globalisation, Education and Societies, University of Bristol, Bristol BS8 1JA, UK. 2012. URL: <http://susanleerobertson.com/publications/>

12. Тищенко В. Ф., Складанний Д. М. Когнітивне моделювання процесів публічно-приватного партнерства в регіонах України. *Проблеми економіки*. 2013. №2. С. 288–297.

13. Черевиков Є. Л. Передумови розвитку публічно-приватного партнерства у сфері житлово-комунального господарства в Україні. *Економіка і прогнозування*. 2010. № 1. С. 99–110.

14. Greve C. Public-Private Partnerships in Scandinavia. *International Public Management Review*. 2003. Vol. 4. No 2. P. 59–69.

15. Сегодня. Официально: Украина поднялась в рейтинге Doing Business, 2017. URL: <https://www.segodayna.ua/economics/business/oficialno-ukraina-podnyalas-v-reytinge-doing-business-1068371.html>

16. Schwab K., Sala-i-Martin X. The Global Competitiveness Report 2017–2018 // World Economic Forum. 2018. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017-2018.pdf>

17. Index of Economic Freedom 2018. Heritage Foundation. 2018. URL: <https://www.heritage.org/index/pdf/2018/countries/ukraine.pdf>

18. Legatum Prosperity Index 2017. URL: <http://www.prosperity.com/globe>

19. Corruption Perceptions Index 2018, Transparency International. URL: https://www.transparency.org/files/content/pages/2018_CPI_Executive_Summary.pdf

20. Fighting Corruption. What Role for Civil Society? The Experience of the OECD. OECD Publications, France. 2003. 30 p. URL: <http://www.oecd.org/investment/anti-bribery/anti-briberyconvention/19567549.pdf>

21. Open Budget Survey 2017 Report, International Budget Partnership. 2018. URL: <https://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/open-budget-survey-2017-report-english.pdf>

22. Global Open Data Index 2017. Open Knowledge. 2018. URL: <https://index.okfn.org/place/ua/>

23. Worldwide Governance Indicators. URL: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/#doc>

REFERENCES

Boiko, O. "Derzhavno-pryvatne partnerstvo: svitovy dosvid ta perspektyvy realizatsii v Ukraini" [Public-private partnership: world experience and prospects in Ukraine]. *Yurydychna hazeta*, no. 22 (2013): 42-43.

Cherevykov, Ye. L. "Peredumovy rozvytku publichno-pryvatnoho partnerstva u sferi zhytlovo-komunalnoho hospodarstva v Ukraini" [Prerequisites for the development of public-private partnership in the sphere of housing and communal services in Ukraine]. *Економіка і прогнозування*, no. 1 (2010): 99-110.

Corruption Perceptions Index 2018, Transparency International. https://www.transparency.org/files/content/pages/2018_CPI_Executive_Summary.pdf

Fighting Corruption. What Role for Civil Society? The Experience of the OECD. OECD Publications, France, 2003. <http://www.oecd.org/investment/anti-bribery/anti-briberyconvention/19567549.pdf>

Geets, V. "Barery na puti razvitiya promyshlennosti na innovatsionnoy osnove i vozmozhnosti ikh preodoleniya" [Barriers to the development of industry on an innovative basis and the possibility of overcoming them]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 1 (2015): 4-25.

Global Open Data Index 2017. Open Knowledge. 2018. <https://index.okfn.org/place/ua/>

Greve, C. "Public-Private Partnerships in Scandinavia". *International Public Management Review*, vol. 4, no. 2 (2003): 59-69.

Hammami, M., Ruhashyankiko, J., and Yehoue, E. "Determinants of Public-Private Partnerships in Infrastructure". In *IMF Working Paper*. IMF Institute, April 2006.

Heiets, V. M. et al. *Ekonomika Ukrainy: stratehiia i polityka dovrostokovoho rozvytku* [Economy of Ukraine: strategy and policy of long-term development]. Kyiv: Feniks, 2003.

Hrytsenko, L. L. *Vzaiemodiia derzhavy i biznesu v konteksti realizatsii derzhavnoi investytsiinoi polityky* [Interaction of state and business in the context of realization of state investment policy]. Sumy: Universytet. kn., 2012.

Index of Economic Freedom 2018. Heritage Foundation. 2018. <https://www.heritage.org/index/pdf/2018/countries/ukraine.pdf>

Open Budget Survey 2017 Report, International Budget Partnership. 2018. <https://www.internationalbudget.org/wp-content/uploads/open-budget-survey-2017-report-english.pdf>

Patrinos, H., Barrera-Osorio, F., and Guaqueta, J. *The Role and Impact of Public-Private Partnerships in Education*. Washington, DC: The World Bank, 2009.

Prosperity Index 2017. <http://www.prosperity.com/globe>

Pylytai, O. V. *Derzhavnyi sektor ekonomiky: teoriia, metodolohiia, upravlinnia rozvytkom* [Public sector of the economy: theory, methodology, development management]. Kyiv: KNTEU, 2010.

Raman, A. V., and Bjorkman, J. W. "Public Private Partnership in Health Care in India: Lessons for Developing Countries". Routledge, London, 2009. <http://south.du.ac.in/fms/idpad/idpad.html>

Robertson, S. L., and Verger, A. "Governing Education Through Public Private Partnerships". The Centre for Globalisation, Education and Societies, University of Bristol, Bristol BS8 1JA, UK. 2012. <http://susanleerobertson.com/publications/>

"Segodnya. Ofitsialno: Ukraina podnyalas v reytinge Doing Business, 2017" [Today. Officially: Ukraine has risen in the ranking of Doing Business, 2017]. <https://www.segodnya.ua/economics/business/ofitsialno-ukraina-podnyalas-v-reytinge-doing-business-1068371.html>

Schwab, K., and Sala-i-Martin, X. "The Global Competitiveness Report 2017-2018". World Economic Forum. 2018. <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017-2018.pdf>

Sohail, K. M., and Maslyukivska, O. "Tools for Pro Poor PPP UNDP Public Private Partnerships for the Urban Environment programme (PPPUE), Capacity Development Group, Bureau for Development Policy United Nations Development Programme (UNDP)". New York, 2004. <http://www.margraf-publishers.com/UNDP/PPPUE>

Tyshchenko, V. F., and Skladannyi, D. M. "Kohnityvne modeliuvannya protsesiv publichno-pryvatnoho partnerstva v rehionakh Ukrainy" [Cognitive modeling of public-private partnership processes in the regions of Ukraine]. *Problemy ekonomiky*, no. 2 (2013): 288-297.

Worldwide Governance Indicators. <http://info.worldbank.org/governance/wgi/#doc>

Zapatrina, I. V. "Garmonizatsiya podkhodov k razvitiyu publichno-chastnogo partnerstva v stranakh SNG" [Harmonization of approaches to the development of public-private partnership in the CIS countries]. http://invest32.ru/files/documents/Documents_ASIP/sng.pdf

Стаття надійшла до редакції 16.04.2019 р.